

ศิลปวัฒนธรรมไทย

(Thai Culture)

ฉันทนา พรรณารม
เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร

110.-

ศิลปวัฒนธรรมไทย

(Thai Culture)

กลุ่มอาชีพการโรงแรม

ISBN 978-616-495-329-1

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2569

จำนวนที่พิมพ์ 3,000 เล่ม

เรียบเรียงโดย

ฉันทนา พรรณารม

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร

e-book แต่ละบทเรียน
ในรูปแบบ QR Code

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย...

บริษัท วังอักษร จำกัด

69/3 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

โทร. 0-2472-3293-4

Mobile 08-8585-1521

Facebook : สำนักพิมพ์ วังอักษร

e-Mail : wangaksorn9@gmail.com

<http://www.wangaksorn.com>

Line ID : wangaksorn

บริษัท วังอักษร จำกัด ขอสงวนลิขสิทธิ์

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์เพิ่มเติม พ.ศ. 2565
ห้ามมิให้ทำการคัดลอก ดัดแปลง แก้ไขเนื้อหา หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนไม่ว่ารูปแบบใด
ชื่อและเครื่องหมายการค้าอื่น ๆ ที่อ้างอิงในหนังสือฉบับนี้ เป็นลิขสิทธิ์โดยชอบด้วยกฎหมาย
ของเจ้าของแต่ละราย บริษัทฯ มิได้อ้างความเป็นเจ้าของแต่อย่างใด

ตารางกำหนดการจัดการเรียนรู้
วิชาศิลปวัฒนธรรมไทย
(Thai Culture)

ครั้งที่	รายการ		จำนวนชั่วโมง		
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ท	ป	รวม
1 - 2	บทเรียนที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรมไทย	ใบมอบหมายงานที่ 1.1 สํารวจศิลปวัฒนธรรม ในชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	3	3	6
3 - 4	บทเรียนที่ 2 วิถีชีวิตของสังคมไทย และภูมิปัญญาไทย	ใบมอบหมายงานที่ 2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น กับงานท่องเที่ยวในชุมชนของเรา	3	3	6
5 - 7	บทเรียนที่ 3 ขนบธรรมเนียมประเพณี	ใบมอบหมายงานที่ 3.1 ออกแบบกิจกรรม ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากประเพณีไทย ใบมอบหมายงานที่ 3.2 ชวนเพื่อนเที่ยวงาน ประเพณีบ้านฉัน...ฉลองวันหยุดยาว	3	4	7
8 - 10	บทเรียนที่ 4 เอกลักษณ์ไทย	ใบกิจกรรมที่ 4.1 ออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยว เชิงเอกลักษณ์ไทย ใบมอบหมายงานที่ 4.2 เอกลักษณ์ไทย..... ในวิถีชาวบ้าน	3	6	9
11 - 13	บทเรียนที่ 5 ประเพณีและจารีตในภูมิภาค ต่าง ๆ	ใบมอบหมายงานที่ 5.1 การท่องเที่ยวตามจารีต ประเพณีในท้องถิ่น ใบมอบหมายงานที่ 5.2 เสน่ห์ประเพณีไทย	3	6	9
14 - 15	บทเรียนที่ 6 การท่องเที่ยวในสังคม พหุวัฒนธรรม	ใบกิจกรรมที่ 6.1 จับคู่พฤติกรรมนักท่องเที่ยว กับวิธีบริการที่เหมาะสม ใบมอบหมายงานที่ 6.2 การท่องเที่ยวตามจารีต ประเพณีในท้องถิ่น	3	5	8
16 - 17	บทเรียนที่ 7 การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	ใบกิจกรรมที่ 7.1 กิจกรรม Role-Play การต้อนรับ นักท่องเที่ยวต่างชาติ ใบกิจกรรมที่ 7.2 ฝึกเป็นมัคคุเทศก์จำลอง	3	6	9
18	ประเมินผลลัพท์การเรียนรู้ระดับรายวิชา		21	33	54
รวม			54		

คำนำ

บริษัท วังอักษร จำกัด ได้จัดทำหนังสือวิชา **ศิลปวัฒนธรรมไทย (Thai Culture)** เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน ตามหลักสูตรอาชีวศึกษา (สอศ.) หลักสูตรส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) และหลักสูตรอุดมศึกษา ผู้สนใจในการพัฒนาการเรียนรู้และทักษะ

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ ใบกิจกรรม ใบมอบหมายงาน แบบฝึกหัด แบบทดสอบ คู่ขนาน มีจุดประสงค์ในการยกระดับผู้เรียนให้เรียนทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ประสพการณ์ และการประยุกต์ใช้ได้จริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และ กิจนิสัยในการทำงาน เพื่อสร้างสมรรถนะตามความต้องการของสถานประกอบการ เนื้อหาในหนังสือ เล่มนี้แบ่งออกเป็น 7 บทเรียน คือ **บทเรียนที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย** **บทเรียนที่ 2 วิถีชีวิตของสังคมไทยและภูมิปัญญา** **บทเรียนที่ 3 ขนบธรรมเนียมประเพณี** **บทเรียนที่ 4 เอกลักษณ์ไทย** **บทเรียนที่ 5 จารีตประเพณีในภูมิภาคต่าง ๆ** **บทเรียนที่ 6 การท่องเที่ยวในสังคมพหุวัฒนธรรม** **บทเรียนที่ 7 การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่ทันสมัยตามแผนการศึกษาด้านอาชีพการโรงแรม สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้ผู้เรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้และสมรรถนะตามหลักสูตร

ฉันทนา พรรณารม
เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร

สารบัญ

บทเรียนที่ 1	ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย.....	1
1.1	ความหมาย ความสำคัญของศิลปะ.....	2
1.2	คุณลักษณะและประเภทของศิลปกรรมไทย.....	3
1.3	ศิลปวัฒนธรรมไทย.....	15
1.4	ความแตกต่างทางวัฒนธรรมในสังคมไทย.....	18
1.5	ความเชื่อมโยงของศิลปวัฒนธรรมไทยกับการท่องเที่ยว.....	21
	ใบมอบหมายงานที่ 1.1 สำรวจศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อพัฒนา.....	24
	แหล่งท่องเที่ยว	
	แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 1.....	25
บทเรียนที่ 2	วิถีชีวิตของสังคมไทยและภูมิปัญญาไทย.....	27
2.1	วิถีชีวิตไทยในภูมิภาคต่าง ๆ.....	28
2.2	ภูมิปัญญาไทย.....	35
2.3	การอนุรักษ์ และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย.....	47
	ใบมอบหมายงานที่ 2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานท่องเที่ยวในชุมชนของเรา....	50
	แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 2.....	51
บทเรียนที่ 3	ขนบธรรมเนียมประเพณี.....	53
3.1	ขนบธรรมเนียมประเพณี.....	54
3.2	ประเภทของขนบธรรมเนียมประเพณีไทย.....	61
3.3	ประเพณีของชุมชนแต่ละภูมิภาคของไทย.....	65
3.4	การประยุกต์ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีกับการท่องเที่ยว.....	76
	ใบมอบหมายงานที่ 3.1 ออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจาก	
	ประเพณีไทย.....	78
	ใบมอบหมายงานที่ 3.2 ชวนเพื่อนเที่ยวงานประเพณีบ้านฉัน	
	...ฉลองวันหยุดยาว.....	79
	แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 3.....	80
บทเรียนที่ 4	เอกลักษณ์ไทย.....	82
4.1	ความหมาย และลักษณะของเอกลักษณ์ไทย.....	83
4.2	ประเภทของเอกลักษณ์ไทย.....	84
4.3	การประยุกต์ใช้เอกลักษณ์ไทยในงานบริการการท่องเที่ยว.....	93

ใบกิจกรรมที่ 4.1 ออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเอกลักษณ์ไทย.....	95
ใบมอบหมายงานที่ 4.2 เอกลักษณ์ไทย...ในวิถีชาวบ้าน.....	96
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 4.....	97
บทเรียนที่ 5 ประเพณีและจารีตในภูมิภาคต่าง ๆ.....	99
5.1 ประเพณีที่สำคัญของไทย.....	100
5.2 จารีตประเพณีเฉพาะถิ่นตามภูมิภาค.....	106
5.3 การนำเสนอประเพณีไทยผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว.....	111
ใบมอบหมายงานที่ 5.1 การท่องเที่ยวตามจารีตประเพณีในท้องถิ่น.....	113
ใบมอบหมายงานที่ 5.2 เสน่ห์ประเพณีไทย.....	115
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 5.....	117
บทเรียนที่ 6 การท่องเที่ยวในสังคมพหุวัฒนธรรม.....	119
6.1 ความหมายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม.....	120
6.2 ลักษณะวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มหลัก.....	122
6.3 มารยาทและข้อควรระวังในการบริการข้ามวัฒนธรรม.....	125
6.4 การเป็นมัคคุเทศก์/ผู้ให้บริการที่เข้าใจวัฒนธรรม.....	126
ใบกิจกรรมที่ 6.1 จับคู่พฤติกรรมนักท่องเที่ยวกับวิถีบริการที่เหมาะสม.....	129
ใบมอบหมายงานที่ 6.2 การท่องเที่ยวตามจารีตประเพณีในท้องถิ่น.....	131
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 6.....	132
บทเรียนที่ 7 การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	134
7.1 ความหมายและประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	135
7.2 ขั้นตอนการวางแผนกิจกรรมท่องเที่ยว.....	135
7.3 กรณีศึกษา : กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	140
ใบกิจกรรมที่ 7.1 Role-Play การต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ.....	142
ใบกิจกรรมที่ 7.2 ฝึกเป็นมัคคุเทศก์จำลอง.....	143
แบบฝึกหัดบทเรียนที่ 7.....	144
บรรณานุกรม.....	146

ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย

หัวเรื่องหลัก

- 1.1 ความหมาย และความสำคัญของศิลปะ
- 1.2 คุณลักษณะและประเภทของศิลปกรรมไทย
- 1.3 วัฒนธรรมไทย
- 1.4 ความแตกต่างทางวัฒนธรรมในสังคมไทย
- 1.5 ความเชื่อมโยงของศิลปวัฒนธรรมไทยกับการท่องเที่ยว

ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน

วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างศิลปวัฒนธรรมกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และประยุกต์การนำเสนอวัฒนธรรมไทยในงานบริการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม

สแกนดู E-book
4 ส

แนวคิดหลัก

วัฒนธรรมไทย หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยที่ยึดถือเป็นแบบแผนธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติ เป็นที่มาของการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมไทยในอดีตถึงปัจจุบัน ศิลปะมีหลายแขนง เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์มีคุณลักษณะทางด้านความงาม สร้างความรู้สึกทางอารมณ์ มีเนื้อหาสาระที่บอกเล่าเรื่องราวและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละยุคสมัย การนำแนวคิดพื้นฐานของศิลปวัฒนธรรมมาผสมผสานกับการท่องเที่ยว โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิลปวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว และการสร้างภาพลักษณ์ไทยผ่านวัฒนธรรมจะช่วยสร้างความประทับใจ ความรู้ ความหมายของงานศิลปะที่ทำให้การท่องเที่ยวมีความลึกซึ้งมากกว่าการเที่ยวชม เก็บความรู้สึกลงโดยนักท่องเที่ยว

สมรรถนะการเรียนรู้

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ คุณลักษณะของศิลปกรรม และประเภทของวัฒนธรรมไทยตามหลักวิชาการ
2. จำแนกประเภทของงานศิลปกรรมไทย และวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างศิลปวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ
3. ประยุกต์ใช้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมไทยในการออกแบบการนำเสนอและงานบริการท่องเที่ยว

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญและประเภทของของศิลปวัฒนธรรมไทยและศิลปกรรมได้
2. ถ่ายทอดเรื่องราวความเชื่อมโยงของศิลปวัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยว
3. แสดงออกถึงความสนใจใฝ่รู้และภาคภูมิใจในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมไทย
4. ประยุกต์ใช้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมในงานบริการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความประทับใจแก่ผู้รับบริการด้วยความรับผิดชอบ

เนื้อหาสาระ

จากประวัติศาสตร์ชาติไทย พื้นแผ่นดินปัจจุบันเป็นถิ่นฐานที่ตั้งของมนุษย์หลายกลุ่ม หลายเชื้อชาติ รวมทั้งชนชาติไทยที่มีประวัติความเป็นมายาวนานหลายศตวรรษ มีการสร้างสรรค์งานที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน และผสมผสานกับชนชาติต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียงและที่เข้ามาติดต่อกับค้าขาย เช่น จีน อินเดีย ขอม ชาติตะวันตก มาประยุกต์ร่วมกันจนกลายเป็นแบบอย่างศิลปวัฒนธรรมไทยหลายยุคสมัย และถ่ายทอดสืบทอดมาจนปัจจุบัน งานศิลปกรรมของไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นร่องรอยให้เห็นถึงความเป็นอยู่ ความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรม วิถีชีวิต ความสวยงาม ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก สะท้อนความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตของมนุษย์ และประโยชน์ใช้สอย

1.1 ความหมาย และความสำคัญของศิลปะ

ศิลปะ คือ ความชำนาญ เชี่ยวชาญในการกระทำสิ่งที่มีคุณค่าของมนุษย์ ที่มุ่งสร้างสรรค์และแสดงออกถึงความงาม เพื่อตอบสนองความต้องการด้านจิตใจและความสุขในชีวิต

ศิลปะ (Art) คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Artifact) หากนับตามเกณฑ์นี้ ศิลปะตามความหมายกว้าง จึงครอบคลุมตั้งแต่จิตรกรรม ประติมากรรม เครื่องเรือน เครื่องจักรกล หมายถึง ศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อชื่นชมผลงาน (วิจิตรศิลป์) และประโยชน์ศิลป์

ความหมายของศิลปะแต่ละประเภท มีดังนี้

1. **วิจิตรศิลป์ (Fine Arts หรือ Beaux' Art)** หมายถึง ศิลปกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อความชื่นชมในชิ้นงาน เน้นความรู้สึกภายในที่ไม่ต้องมีเหตุผลหรือประโยชน์ใด ๆ เช่น งานจิตรกรรม ประติมากรรม กวีนิพนธ์ ดุริยางคศิลป์

รูปที่ 1.1 จิตรกรรม

ที่มา: www.macfineart.com+5royalthaiart.com

รูปที่ 1.2 ประติมากรรมยักษ์ทวารบาล

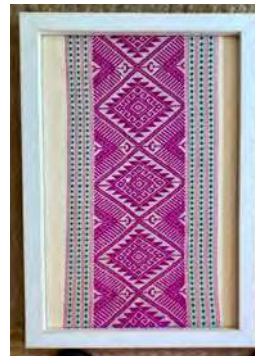
ที่มา: www.royalgrandpalace.th

2. ประยุกต์ศิลป์ (Applied Arts) หมายถึง ศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอย เช่น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเรือนหรือสิ่งต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นอย่างประณีต ทั้งสร้างด้วยมือ (ศิลปหัตถกรรม) เช่น สิ่งทอ เครื่องเคลือบ เครื่องตกแต่งบ้าน เป็นต้น เครื่องจักร (ศิลปหัตถอุตสาหกรรม) เช่น เซรามิก ผ้า เครื่องลายคราม เครื่องโลหะ ฯลฯ

รูปที่ 1.3 หม้อดินเผาลายไทย

ที่มา: www.widewalls.ch+1artincontext.

รูปที่ 1.4 ผ้าไหมทอมือสีชมพู

ที่มา: www.nitonito.pl+7designsbyorigin.com+7en.

ปัจจุบัน ศิลปกรรมไม่จำกัดความหมายเฉพาะงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมเหมือนที่ผ่านมา แต่รวมถึงงานวรรณกรรมและศิลปะการแสดง คือ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ด้วย

รูปที่ 1.5 สถาปัตยกรรมวัดอรุณฯ กรุงเทพฯ

ที่มา: www.en.wikipedia.org+2istockphoto.

รูปที่ 1.6 นาฏดุริยางค์

ที่มา: www.Thai classical dance performance

หมายเหตุ ระหว่างปี ค.ศ. 1801 - 1900 เป็นต้นมา งานที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยที่หมายถึงอุตสาหกรรม วิศวกรรม เทคโนโลยี มีความหมายตรงกับคำว่า **วิทยาศาสตร์ประยุกต์**

1.2 คุณลักษณะและประเภทของศิลปกรรมไทย

ศิลปกรรมไทย เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลการสร้างสรรคผลงานจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมทางวิถีชีวิตที่หล่อหลอมสังคมไทย อันมีลักษณะเด่น คือ ความเชื่อในพระพุทธศาสนาสู่การสร้างสรรคผลงานที่มีความงาม ละเอียด ประณีต อ่อนช้อย งดงาม แสดงถึงลักษณะนิสัย และจิตใจของคนไทยที่สอดแทรก

ไว้ซึ่งความงามทั้งด้านฝีมือ จิตใจของผู้สร้างงานได้อย่างลงตัว โดยเฉพาะศิลปกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ที่มีเจตนาเพื่อส่งเสริม สนับสนุนพระพุทธศาสนาให้เจริญถาวรสืบไป

สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน กำหนดคุณสมบัติของศิลปกรรม ดังนี้

ศิลปกรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นงานเพื่อตอบสนองความต้องการด้านสุนทรียภาพและความงาม สื่อให้เห็นภาพรวมจนเกิดเป็นมโนทัศน์ (ภาพในใจ) และเพื่อประโยชน์ใช้สอย แบ่งเป็น 2 ประเภท

1. ศิลปกรรมประเภทวิจิตรศิลป์ (Fine Arts) หมายถึง ศิลปกรรมที่มนุษย์สร้างเพื่อความชื่นชมในชิ้นงาน เน้นความรู้สึกภายในที่ไม่ต้องมีเหตุผลหรือประโยชน์ใด ๆ เช่น งานจิตรกรรม ประติมากรรม กวีนิพนธ์ ดุริยางคศิลป์

2. ศิลปกรรมประเภทประโยชน์ศิลป์ (Useful Arts หรือ Applied Art) หมายถึง ศิลปกรรมที่นำมาเป็นประโยชน์ใช้สอยได้ด้วย เช่น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเรือน หรือสิ่งต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นอย่างประณีตทั้งสร้างด้วยมือ (ศิลปหัตถกรรม) หรือด้วยเครื่องจักร (ศิลปหัตถอุตสาหกรรม)

ศิลปกรรม คือ งานประเภททัศนศิลป์ (Visual Art) มีการจัดแบ่งไว้ต่างกันหลายแนวคิด ในบทเรียนนี้จะกล่าวถึงการแบ่งตามลักษณะสื่อที่แสดงออก หรือสื่อสุนทรียภาพ แบ่งเป็น 6 แขนง ดังนี้

1.2.1 จิตรกรรมไทย

จิตรกรรม (Painting) หมายถึง ผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการขีดเขียน วาดและระบายสี เพื่อให้เกิดภาพในลักษณะ 2 มิติ (เขียนลงตาให้เห็นว่ามีความลึกหรือนูนได้) เป็นความงามที่เกิดจากการใช้สีในลักษณะต่าง ๆ กัน แบ่งได้ 2 ชนิด คือ

(ก) ภาพจิตรกรรมไทย เรื่องรามเกียรติ์
ที่มา: www.macfineart.com+5royalthaiart.com

(ข) ภาพพิธีกรรมและชีวิตชาวบ้าน
ที่มา: www.royalthaiart.com

รูปที่ 1.7 จิตรกรรม

1. การวาดเส้น (Drawing) เป็นการใช้ปากกาหรือดินสอขีดเขียนลงบนพื้นผิววัสดุรองรับเพื่อให้เกิดภาพ การขีดเขียนเส้นไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ มีสีเดียวหรือมีสีหลายสีก็ได้ การวาดเส้นจัดเป็นพื้นฐานที่สำคัญของงานศิลปะแทบทุกชนิด

2. การระบายสี (Painting) เป็นการใช้พู่กัน แปรง หรือวัสดุอย่างอื่นมาระบายให้เกิดเป็นภาพ ซึ่งต้องใช้ทักษะการควบคุมสีและเครื่องมือมากกว่าการวาดเส้น ผลงานการระบายสีจะสวยงาม เหมือนจริง และสมบูรณ์กว่าการวาดเส้น

จิตรกรรมไทย (Thai Painting) คือ ภาพเขียนที่มีลักษณะเป็นแบบอย่างของไทย แม้จะมีอิทธิพล ศิลปะของชาติอื่นปะปนอยู่บ้าง แต่ช่างไทยสามารถพัฒนา ดัดแปลงจนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน คือ ลายไทย

ลายไทย เป็นส่วนประกอบของจิตรกรรมไทยที่ใช้ตกแต่งอาคาร สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับ ฯลฯ มีชื่อเรียกซึ่งเกิดจากการนำรูปแบบจากธรรมชาติมาประกอบ เช่น ลายกระหนก ลายกระจัง ลายนกคาง และนาคขบ เป็นต้น รวมทั้งการวาดลายเส้นเป็นรูปที่เกิดจากความเชื่อ คตินิยม เช่น รูปคน เทวดา สัตว์ ยักษ์ กิณรี เป็นต้น

งานจิตรกรรมไทยในปัจจุบัน มี 2 แบบ คือ **จิตรกรรมไทยแบบประเพณี** เป็นการวางภาพในแบบ การเล่าเรื่องเป็นตอน ๆ ตามผนังโบสถ์ วิหาร และ **จิตรกรรมไทยแบบร่วมสมัย** เป็นการแสดงตาม สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิด และความนิยมของสังคม เริ่มรับอิทธิพลจากชาติ ตะวันตก ส่วนใหญ่เป็นภาพทิวทัศน์ คน ภาพเหมือนคน ภาพหุ่นนิ่ง ภาพประกอบเรื่อง เป็นต้น

1.2.2 ประติมากรรมไทย

ประติมากรรม (Sculpture) หมายถึง ผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการสร้างรูปทรง 3 มิติ (ความสูง ความกว้าง ความหนาหรือลึก) มีปริมาตร มีน้ำหนักและกินเนื้อที่ในอากาศ โดยใช้วัสดุชนิดต่าง ๆ ซึ่งวัสดุ ที่ใช้สร้างสรรค์งานจะเป็นตัวกำหนดวิธีการสร้างผลงาน ความงามของงานประติมากรรมเกิดจากแสง และเงา มีข้อสรุปดังนี้

1. การสร้างงานประติมากรรม วิธี การสร้างงานประติมากรรมทำได้ 4 วิธี คือ

1.1 การปั้น (Casting) เป็นการ สร้างจากวัสดุที่เหนียว อ่อนตัว และยึดจับ ตัวกันดี เช่น ดินเหนียว ดินน้ำมัน ปูน ขี้ผึ้ง กระดาษหรือขี้เลื่อยผสมกาว เป็นต้น

1.2 การแกะสลัก (Carving) เป็น การสร้างจากวัสดุที่แข็ง เปราะ เช่น เทียน ไม้ หิน กระดูก ปูนปลาสเตอร์ โดยอาศัย อุปกรณ์ คือ เครื่องมือแกะสลัก

1.3 การหล่อ (Molding) เป็น

การสร้างจากวัสดุจากการหลอมให้กลับแข็งตัวได้ใหม่ เช่น โลหะ สำริด ปูน ขี้ผึ้ง เรซิน พลาสติก เป็นต้น โดยอาศัยแม่พิมพ์ทำให้สามารถสร้างผลงานที่เหมือนกันทุกประการได้มากกว่า 2 ชิ้นขึ้นไป

รูปที่ 1.8 ตัวอย่างการสร้างงานประติมากรรมเชิงพุทธศิลป์
ที่มา: www.happeningbkk.com/post/10262

1.4 การประกอบขึ้นรูป (Construction) เป็นการสร้างรูปทรง 3 มิติ โดยนำวัสดุต่าง ๆ มาประกอบเข้าด้วยกัน และยึดติดกันด้วยวัสดุต่าง ๆ

2. ประเภทของงานประติมากรรม

2.1 ประติมากรรมแบบนูนต่ำ (Bas Relief) เป็นรูปที่เป็นนูนขึ้นมาจากพื้นหรือมีพื้นหลังรองรับ มองเห็นได้ชัดเจนเพียงด้านเดียว คือ ด้านหน้า มีความสูงจากพื้นไม่ถึงครึ่งหนึ่งของรูปจริง ได้แก่ รูปนูนแบบเหรียญ รูปนูนที่ใช้ประดับตกแต่งภาชนะ หรือประดับตกแต่งอาคารทางสถาปัตยกรรม โบสถ์ วิหารต่าง ๆ พระเครื่องบางชนิด

รูปที่ 1.9 ประติมากรรมนูนต่ำ

ที่มา: macfineart.com+5royalthaiart.com

2.2 ประติมากรรมแบบนูนสูง (High Relief) เป็นรูปต่าง ๆ ในลักษณะเช่นเดียวกับแบบนูนต่ำ แต่มีความสูงจากพื้นตั้งแต่ครึ่งหนึ่งของรูปจริงขึ้นไป ทำให้เห็นลวดลายที่ลึก ชัดเจน เหมือนจริงมากกว่าแบบนูนต่ำและใช้งานแบบเดียวกับแบบนูนต่ำ

2.3 ประติมากรรมแบบลอยตัว (Round Relief) เป็นรูปต่าง ๆ ที่มองเห็นได้รอบด้าน ได้แก่ พระพุทธรูป เทวรูป รูปตามคตินิยม รูปบุคคลสำคัญ รูปสัตว์ รูปเคารพต่าง ๆ ภาชนะต่าง ๆ ฯลฯ

รูปที่ 1.10 ประติมากรรมลอยตัว

ที่มา: www.sun010940.blogspot.com

รูปที่ 1.11 ประติมากรรมนูนสูง

ที่มา: www3.rdi.ku.ac.th/?p=36010

1.2.3 สถาปัตยกรรมไทย

สถาปัตยกรรม (Architecture) หมายถึง ผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยสิ่งก่อสร้าง อาคาร ทั้งเพื่ออยู่อาศัยและสิ่งก่อสร้างที่คนไม่สามารถเข้าอยู่อาศัยได้ รวมถึงการวางผังเมือง การจัดผังบริเวณต่าง ๆ การตกแต่งอาคาร การออกแบบก่อสร้าง เป็นงานศิลปะมุ่งผลเพื่อความสวยงามและใช้ประโยชน์ เป็นงานศิลปะที่มีขนาดใหญ่ อายุยืนยาว คุณค่าของงานสถาปัตยกรรม ขึ้นอยู่กับ

1. วิธีการจัดสรรบริเวณที่ว่างให้เกิดประโยชน์ใช้สอยตามความต้องการ จัดรูปทรงให้เหมาะสม
2. ประโยชน์ใช้สอยและสิ่งแวดล้อม
3. การเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสม

สิ่งเหล่านี้ ส่งผลให้สถาปัตยกรรมมีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ เช่น วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เป็นต้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. สถาปัตยกรรมเปิด (Open Architecture) เป็นสิ่งก่อสร้างที่ประชาชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น อาคาร บ้านเรือน โรงแรม โบสถ์ ฯลฯ จึงต้องจัดสภาพต่าง ๆ ให้เอื้ออำนวยต่อการอยู่อาศัยของมนุษย์ เช่น แสงสว่าง และการระบายอากาศ

2. สถาปัตยกรรมปิด (Closing Architecture) เป็นสิ่งก่อสร้างอันเนื่องมาจากความเชื่อต่าง ๆ จึงไม่ต้องการให้คนเข้าไปอาศัยอยู่ เช่น สุสาน อนุสาวรีย์ เจดีย์ต่าง ๆ สิ่งก่อสร้างแบบนี้จะประดับประดาให้มีความงามมากน้อยตามความศรัทธาเชื่อถือ สถาปัตยกรรมเป็นงานทัศนศิลป์ที่คงสภาพอยู่ได้นานที่สุด

สถาปัตยกรรมไทย (Thai Architecture) หมายถึง ศิลปะการก่อสร้างของไทย เช่น อาคาร บ้านเรือน วัด วัง วิหารโบสถ์ รวมถึงสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์ และคตินิยมตามประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมไทยมีมาตั้งแต่คนไทยเริ่มตั้งถิ่นฐาน และมีการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบตลอดมาตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางภูมิอากาศ สภาพภูมิประเทศ ยุคสมัยของสถาปัตยกรรมไทย แบ่งออกเป็น 2 ยุคสมัย ได้แก่

1. สถาปัตยกรรมไทยสมัยประวัติศาสตร์ แบ่งเป็น 7 ยุค ดังนี้

1.1 ยุคทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12 - 16) บริเวณภาคกลางของไทย ศูนย์กลางอยู่บริเวณจังหวัดนครปฐม สถาปัตยกรรมส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนสถาน มีลักษณะก่ออิฐเชื่อมด้วยดินละเอียดผสมกับยางไม้ นิยมสร้างเจดีย์ที่มีฐานสี่เหลี่ยมระฆังคว่ำ มียอดแหลมด้านบน เช่น เจดีย์จุลประโทน เจดีย์วัดพระเมรุ จังหวัดนครปฐม ด้านประติมากรรม เป็นประเภทดินเผาและปูนปั้น เช่น พระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะคล้ายศิลปะอินเดีย ธรรมจักรและกวางหมอบ

รูปที่ 1.12 เจดีย์จุลประโทน

ที่มา: www.dhammathai.org/watthaidbview.

1.2 ยุคศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13 - 18) ศูนย์กลางอยู่บริเวณเมืองไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี รับอิทธิพลจากขวและวัฒนธรรมอินเดีย สถาปัตยกรรมยุคนี้เป็นการสร้างสถูปทรงมณฑปมีฐานและเรือนธาตุรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ส่วนบนเป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม ฐานเป็นปกระฆังลดหลั่นกัน มีเจดีย์ประดับมุมและซุ้มในแต่ละทิศ เช่น พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3 ยุคลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 12 - 18) พบบริเวณภาคกลาง ภาคตะวันออก และตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ศูนย์กลางน่าจะอยู่บริเวณจังหวัดลพบุรี สถาปัตยกรรมเป็นการรับอิทธิพลจากขอม เช่น การสร้างปราสาทโดยใช้อิฐ หิน ทราบสร้างเป็นเรือนปราสาท ศิลาลงมาเรียงกันโดยใช้ยางไม้ยึดให้หนีติดกันเป็นส่วนฐาน เช่น พระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินพนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นต้น

รูปที่ 1.13 วัดพระบรมธาตุไชยา
ที่มา: www.clib.psu.ac.th

รูปที่ 1.14 พระปรางค์สามยอด
ที่มา: www.travel.trueid.net

1.4 ยุคเชียงแสน (พุทธศตวรรษที่ 16 - 23) พบบริเวณตอนเหนือของไทย สถาปัตยกรรมส่วนใหญ่สร้างเป็นศาสนสถาน เป็นการรับวัฒนธรรมจากดินแดนต่าง ๆ เช่น ศิลปะสุโขทัย ทวารวดี ศรีวิชัย และพม่า เนื่องจากเคยตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรที่กล่าวมา สถาปัตยกรรมเชียงแสน ทั้งโบสถ์ วิหาร เจดีย์ นิยมสร้างด้วยไม้ ฝาเป็นแบบฝาปะกน (ฝาแบบเรือนเครื่องสับไทยที่ประกอบด้วยไม้หลายชิ้น) หลังคาซ้อนกันหลายชั้น กระเบื้องที่ใช้ทำจากดินเผาและไม้ ไม่นิยมตีฝ้าเพดาน เช่น วัดพระธาตุจอมสวรรค์ เป็นต้น

1.5 ยุคสุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 19 - 20) พบบริเวณภาคเหนือตอนล่างของไทย ศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดสุโขทัย วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างสถาปัตยกรรม คือ อิฐ ศิลาลงขนาดใหญ่ก่อส่วนฐาน ตัวอาคารใช้เรียงทับกันตามอิทธิพลเขมร มีการใช้ดินและปูนเป็นตัวประสาน โดยใช้ปูนฉาบผนัง แล้วทาลวดลายประดับสิ่งก่อสร้างที่เป็นหลัก คือ เจดีย์ มณฑป พระปรางค์ที่โดดเด่น คือ เจดีย์ทรงลังกาสวยงามที่สุด คือ เจดีย์วัดช้างล้อม อำเภอศรีสัชนาลัย และเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือดอกบัวตูม วัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย

รูปที่ 1.15 พระธาตุจอมสวรรค์
ที่มา: www.papaiwat.com

รูปที่ 1.16 เจดีย์วัดช้างล้อม สุโขทัย
ที่มา: www.finearts.

1.6 ยุคอุทอง (พุทธศตวรรษที่ 17-20) เป็นศิลปะที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างศิลปะทวารวดีและอารยธรรมขอม สถาปัตยกรรมยุคนี้ คือ พระปรางค์องค์ใหญ่ในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี

1.7 ยุคอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ 20 - 23) เป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากกว่า 400 ปี แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ อยุธยาตอนต้น สถาปัตยกรรมยุคนี้แสดงถึงความยิ่งใหญ่ อลังการ ทั้งขนาด โครงสร้าง รูปลักษณะ มีการตกแต่งด้วยการแกะสลัก ปิดทอง โปสธ วิหาร บัวที่หัวเสาเป็นรูปบัวตูม นิยมเจาะผนังอาคารเป็นลูกกรงแทนหน้าต่าง ลักษณะเด่น คือ ปล่อยให้แสงแดดเข้ามาในอาคาร โดยเน้นให้เข้าด้านหน้า ฉายส่องมาที่องค์พระประธาน ส่วนอยุธยาตอนปลาย สถาปัตยกรรมอยู่ในจุดสูงสุด มีทั้งความงดงามอ่อนช้อยตามลักษณะนิสัยของคนไทยและสังคมไทยในสมัยนี้

รูปที่ 1.17 พระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
ที่มา: www.blockdit.com

รูปที่ 1.18 วัดพุทธไสยาสน์ อโยธยา
ที่มา: www.thairath.co.th

2. สถาปัตยกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ศิลปะแขนงต่าง ๆ ได้รับการฟื้นฟู สืบทอดสืบทอดจากอยุธยาตอนปลาย ส่วนสถาปัตยกรรมไทยมีการสร้างบ้านอยู่อาศัย อาคาร สถานที่ราชการ ดึก วัด วัง พระที่นั่ง พระราชวัง รายล้อมทั่วราชอาณาจักร และหัวเมืองต่าง ๆ ของไทย เป็นการผสมผสานทั้งอิทธิพลตะวันตกและตะวันออก โดยเฉพาะจีนซึ่งมีความเด่นชัดมากในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา สรุปสถาปัตยกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ แบ่งได้ดังนี้

2.1 ยุคแรก พ.ศ. 2325 - 2394 (รัชกาลที่ 1 - 3) เป็นการฟื้นฟูสถาปัตยกรรมตามแบบกรุงศรีอยุธยา เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดา วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ วัดสุทัศน์เทพวราราม วิหารมณฑลพิตร เจดีย์ภูเขาทอง พระบรมบรรพต ต่อมาจึงเริ่มเข้าสู่